

geheel niets meer terecht doordat nagenoeg alle schoolgebouwen door de Geallieerde strijdkrachten werden gevorderd voor het onderbrengen van troepen; alleen in Zeeuws-Vlaanderen werden die gebouwen na enkele maanden weer vrijgegeven. De schoolgemeenschappen pasten zich zo goed mogelijk aan: de verschillende klassen kregen les in schuren, café's, winkels, garages en kerken, ook wel in particuliere woningen. Brandstoffen waren er niet; als het niet te koud was (dan bleven de leerlingen thuis), zat men op stoelen of banken met de jas of de mantel aan. Het Militair Gezag hielp wat het kon: liet uit België potloden en inkt komen, stelde brandstoffen ter beschikking toen deze in februari '45 begonnen te arriveren en drong er bij de Geallieerden op aan, de schoolgebouwen zo spoedig mogelijk te ontruimen.

Toen dat laatste na de inzet van de grote offensieven in het Rijnland (eind februari '45) mogelijk bleek, stond het er met die gebouwen droevig voor. Wat was na de vordering geschied? 'De goede Engelsen', aldus een der inspecteurs in het district Eindhoven,

'stookten de banken op. Gordijnen, lessenaars, stoelen, telefoontoestellen, natuurkundige instrumenten en gymnastiekbenodigdheden verdwenen evengoed als lampen, ladders, kranen, vuilnisbakken, deurklinken en kapstokhaken. Landkaarten en wandplaten dienden . . . ter vervanging van glas, dat nagenoeg in alle scholen ontbrak. Electricische en centrale verwarmingsinstallaties werden vernield of raakten stuk, rioleringen en toiletten raakten verstopt. Plafonds, muren en gangen werden zwart bewalmd van het stoken met benzineketels. Vloeren zijn er stukgestookt.'¹

Een moeilijkheid was ook dat het onderwijs, vooral het voortgezet onderwijs, veel mannelijke leerkrachten verloor. 'Tolk te kunnen worden bij de Geallieerde legers of verbindingsofficier bij een *Civil-Affairs-Detachment*, een functie te kunnen vervullen bij het Nederlandse Rode Kruis of het Militair Gezag, waren', aldus het eindverslag van het Militair Gezag, 'verleidingen waaraan velen na vier jaren bezetting geen weerstand konden bieden.'² Desniettemin: het lager en het voortgezet onderwijs gingen door, aan de Katholieke Universiteit in Nijmegen die bijna al haar gebouwen in vlammen had zien opgaan, werden van maart '45 af in enkele verspreide kamers weer colleges gegeven (soms door de do-

¹ Min. van onderwijs, kunsten en wetenschappen: *Het onderwijs in Nederland, 1944-1946. Verslag over de jaren 1944, 1945 en 1946*, dl. II (1949), p. 538. ² *Overzicht MG*, p. 626.